

Registered
L/H
20/7/15
Mun Fimida
C/O
B.A.P.



M. H. S. S. C. E.
INWARD
No. 3744
Date 28/09/15

क्र./अनिवि/आयसीडी/२०१५-१६/२५५

परिपत्रक

विद्यापीठातील सर्व विभागाचे संचालक/विभागप्रमुख, प्राचार्य, सर ज.जी. वास्तुशास्त्र महाविद्यालय व ग्रंथपाल, विद्यापीठ ग्रंथालय तसेच प्राचार्य/संचालक, सर्व संलग्नित महाविद्यालये/संस्था यांना कळविण्यात येते की, दिनांक ५ नोव्हेंबर, २०१४ रोजी झालेल्या व्यवस्थापन परिषदेच्या बैठकीत विद्यापीठ व महाविद्यालयीन शिक्षकांकरिता आचारसंहिता नियम, २०१५ (code of conduct for Teachers) तयार करण्याकरिता नेमलेल्या समितीने सादर केलेल्या मसुद्याला दिनांक २७ जुन, २०१५ रोजी झालेल्या व्यवस्थापन परिषदेच्या बैठकीत बाब क्र. १३ अन्वये मान्यता देण्यात आली.

पुढे असाही ठराव करण्यात आला की, विद्यापीठ व महाविद्यालयीन शिक्षकांकरिता आचारसंहिता नियम, २०१५ (code of conduct for Teachers) वर आपल्या जर काही सूचना असतील तर त्या लिखित स्वरूपात देण्यात याव्यात व त्या सुचनांवर चर्चा करून आवश्यकतेनुसार मसुदयामध्ये समावेश करण्यात येईल.

विद्यापीठ व महाविद्यालयीन शिक्षकांकरिता आचारसंहिता नियम, २०१५ (code of conduct for Teachers) सोबत जोडत असून आपल्या सूचना लिखित स्वरूपात अध्यापक नियुक्ती विभागास त्वरित पाठविण्यात याव्यात.

मुंबई-४०० ०३२
२९ ऑगस्ट, २०१५

[Signature]
कुलसचिव

प्रति,

विद्यापीठातील सर्व विभागाचे संचालक/विभागप्रमुख; प्राचार्य, सर ज.जी. वास्तुशास्त्र महाविद्यालय व ग्रंथपाल, विद्यापीठ ग्रंथालय.

माहितीसाठी आणि पुढील कार्यवाहीकरिता रवाना:-

१. कुलगुरूंचे कार्यकारी सचिव
२. प्र-कुलगुरूंचे स्वीय सहायक
३. कुलसचिवांचे स्वीय सहायक
४. संचालक, महाविद्यालये व विद्यापीठ विकास मंडळ
५. वित्त व लेखा अधिकारी
६. स्थानापन्न उपकुलसचिव, कार्यकारी प्राधिकरणे विभाग. व्यवस्थापन परिषद दि. २७ जुन, २०१५ बाब क्र. १३ नुसार पारित झालेल्या ठरावाचा कार्यवाही अहवाल.

[Signature]
कुलसचिव

[Signature]
39/124

UNIVERSITY OF MUMBAI**CODE OF CONDUCT FOR UNIVERSITY AND COLLEGE TEACHERS**

Introduction- The contribution which the teaching profession makes to society is significant.

Whoever accepts teaching as a profession assumes the obligation to conduct himself/herself in accordance with the ideals of the profession. A teacher is constantly under the scrutiny of his students and society at large. Therefore, every teacher should see that there is no incompatibility between his concepts and practice. The national ideals of education which already been set forth and which he/she seek to inculcate among students must be his, her own ideals. Teacher should be caring, fair and committed to the best interest of the students. He shall acknowledge and respect the uniqueness, individuality and specific needs of students and promote their holistic development. He should be committed to equality and inclusion and to respecting and accommodating diversity including those differences arising from gender, civil status, family status, sexual orientation, religion, age, disability, race, ethnicity etc.

A teacher should take pride in having joined the teaching profession and under no circumstances should express his/her disregard for the profession by repenting his/her decision.

University Grants Commission prescribed measures including Code of Professional Ethics for teachers. However, in spite of the expectation of the voluntary observance of the code, some cases of violation or partial adherence to it are likely to occur. Therefore, in order to ensure that all members of the profession follow the ethical principles enshrined in the code of professional ethics, University of Mumbai prepared this Code of Conduct for University and College teachers under its jurisdiction.

This code of conduct for teachers will enhance and deepen the confidence and trust that society places in teachers.

definitions given in the Act and in the Statutes shall be applicable to these Rules regarding Code of Conduct, unless there is anything repugnant in the subjects or context

- 1 "Act" means the Maharashtra Universities Act, 1994,
- 2 "Appointing Authority" means the authority empowered to make appointment of a Teacher.
- 3 "Appellate Authority" means the authority prescribed by the Management Council of the university.
- 4 "Disciplinary Authority" means the Vice Chancellor/ Management of the College as the case may be,
to impose on an Teacher any of the penalties specified in the schedule,
- 5 "Head" includes Head of the University department (or Schools)/ Recognized Institution/ Principal of the affiliated college.
- 6 "Institution" includes University departments (or Schools)/ affiliated colleges / recognized Institutions
- 7 "Management" includes Management of an affiliated college,
- 8 "Prescribed authority" means the Vice-Chancellor or the authority prescribed by the Board of Management Council of the university for the purpose of these rules as a whole or for any individual rules.
- 9 "Schedule" means the schedule appended to these rules.
- 10 " State Government" means the Government of Maharashtra.
- 11 Teachers means as defined in the MU Act 1994 and also includes teacher working on temporary, adhoc, part time or on clock hour basis
- 12 "University" means the University of Mumbai.

3 "Vice-Chancellor/ Registrar means the Vice-Chancellor and Registrar of the University of Mumbai,

The following shall be the rules governing the code of conduct for teachers:-

- 1 A teacher shall comply with the provisions of the Act, Government Resolutions, Statues, Ordinance, Regulations, Rules, Circulars and other directions issued thereunder from time to time by the University and the Central and the State Government,
- 2 A teacher shall not in the course of his/her duties disobey, disregard or wilfully default in carrying out any lawful instructions, reasonable orders or directives given by any person or body having authority to give such lawful instructions, reasonable orders or directives. A teacher shall not refuse to carry out the academic and administrative decisions taken by the Head/Management/University. A teacher shall, however, have the right to express his/her difference with the policies and decisions of the institutions/management/authorities and officers of the University.
- 3 A teacher shall not commit acts of insubordination and defies lawful orders.
- 4 Every teacher shall at all times maintain absolute integrity and devotion to duty.
- 5 Every teacher shall devote himself diligently to his work and utilize his time to the service of the University or the college, as the case may be, and to the cause of education and give full cooperation in all academic programmes and other activities conducive to the welfare of the student community.
- 6 It shall be incumbent on every teacher to perform the academic duties such as preparation of lecturers, class lecturing, tutorials, assignments, demonstrations, group discussions, Library assignments, guidance etc. A teacher shall engage classes regularly and punctuality and impart lessons and instructions, do such internal

assessment/examinations evaluation as the Head of the Institution shall allot to him from time to time and shall not ordinarily remain absent from work without prior permission or grant of leave.

- 7 A teacher shall report to the duty regularly and punctually.
- 8 A teacher shall sign the attendance register on arrival and also before leaving the campus after the working hours. A Head of the institution shall determine the time for reporting for duty and closing. A teacher may be required to work beyond the required time in certain circumstances to be determined by the head .
- 9 A Head of the institution shall keep record of attendance of the teachers working in his institution. Every teacher shall observe the scheduled hours of working during which he must be present at the place of his duty.
- 10 A teacher shall devote the requisite number of teaching hours as assign by the Head of the Institution according to the teaching work load,
- 11 A teacher shall not neglect in correcting practical records, class work or home-work done by the students;
- 12 A teacher while being present in the institution shall not, absent himself (Except with the previous permission of the principal of the school) from classes which he is required to attend,
- 13 A teacher can organize or attend any meeting during the working hours where he is required or permitted by the head of institution to do so,
- 14 A teacher shall not leave the institution during working hours without the permission of the head of the institution. A teacher leaving the institution for duty elsewhere shall inform his head of his whereabouts to facilitate his recall in an emergency,
- 15 A teacher shall not remain absent from the institution without leave or without the previous permission of the Head of the Institution//Management/University,

provided that where such absent without leave or without the previous permission, is due reasons beyond the control of the teacher concerned, it shall not be deemed to be a breach of the code of conduct if, on return to

duty, the teacher has applied for and obtained ex-post facto, the necessary sanction for the leave.

✓ 16A teacher shall report for any additional duty assign by the Head of Institution/Management/University, whether before or after the working hours.

✓ 17A teacher shall do all work connected with extra curricular and co-curricular activities assigned to him from time to time by the Head of his Institution/Management/University,

18A teacher shall perform his academic duties and work related to examinations as assigned. No remuneration shall be payable to the teachers for internal assessment /home examinations conducted by the institution. It shall also be obligatory for a teacher to do all work connected with examination such as paper setting, assessment and reassessment of answer books including moderation, preparing result, invigilation superintendent of examination centre, working as a member of team of squad/ observer, coding - decoding of answer books, coordinating work of Central assessment etc. assigned to him by the University or by the Head of his Institution. It shall also be obligatory for a teacher to train himself in operation and use of all technological advancement and gadgets necessary to perform his duties.

19A teacher shall not partial in assessment of a student or deliberately over mark, under mark or victimize a student/s on any grounds. ✓

✓ 20A teacher shall not indulge in or resort to, directly or indirectly, any malpractice or unfair means in teaching/examinations/administrations. Indulging or encouraging any form of malpractice connected with examinations or any other activity is a serious offence.

✓ 21A teacher shall not discriminate against any student on political grounds or for reasons of caste, creed, sect, religion, sex, nationality or languages or for reasons of personal nature. ✓

22A teacher shall not practice or incite any student to practice casteism, communalism or untouchability;

23 A teacher shall not use his position to spread their political, religious or other ideologies among Student/s,

24 A teacher shall not propagate through his teaching lessons or otherwise, communal or sectarian outlook, or inciting or allowing any student to indulge in communal or sectarian activities,

25 A teacher shall not behave or encourage or incite student/s, teacher/s or employee/s to behave in a rowdy or disorderly manner in the institution premises;

26 A teacher shall not cause or incite any other person to cause any damage to the institution property;

✓ 27 A teacher shall not incite students or teachers against other students or teachers, colleagues or administration/governing body of the college and the university, This does not interfere with the right of a teacher to express his opinion on principles in seminars etc.,

✓ 28 A teacher shall help the Head of the institution to enforce and maintain discipline amongst the students.

✓ 29 A teacher shall work in the best of interest of students and of university/institution,

30 A teacher shall not subject a student to or encourage other students to subject a student to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment including any cultural practice that dehumanizes or is injurious to the physical and mental well-being of the student.

✓ 31 A teacher shall not do anything that shall suggest or create the impression that a student is more favoured than any other student.

✓ 32 A teacher shall serve as a role model to learners showing high degree of decency in speech, mannerism, discipline, dressing and general..

33 A teacher shall inculcate among students scientific outlook and respect for physical labour and ideals of democracy, patriotism and peace,

✓ 34 A teacher shall attend the flag hoisting ceremony on independence and republic day and functions organized by the university/institutions/ on other days of national importance,

- 35 A teacher shall not misbehave with students or their parents/ guardians, teachers or other employees of the institution.
- 36 A teacher shall not use abusive language, quarrel or display riotous behavior.
- ✓ 37 A teacher shall not make false accusations against the head of the institution/management/authorities of the university/colleagues/employees/students whether after being provoked or otherwise.
- ✓ 38 A teacher shall refrain from lodging unsubstantiated allegations against colleagues and higher authorities, ✓
- ✓ 39 A teacher shall not directly or indirectly do anything that may constitute sexual harassment of student/s and/or colleague/s and/or employee/s or any person at his/her work place.
- ✓ 40 A teacher shall not engage in any other gainful economic activity at the work place. A teacher shall not engage himself in any private tuition for which a fee/remuneration is charged either within or outside the precincts of the Institution in which he is working. ✓
- ✓ 41 A teacher shall not prepare or publish any book commonly known as 'keys',
- ✓ 42 A teacher shall not engage himself as a selling agent or canvasser for any published firm or trader.
- ✓ 43 A teacher shall not furnished incorrect information regarding his qualifications, experience, age etc. in respect of his appointment/promotion.
- ✓ 44 A teacher shall not raise questions of caste, creed, religion, race or sex in his relationship with his colleagues, and trying to use the above considerations for improvement of his prospects.
- 45 No teacher shall drink alcohol while on duty or be found drunk during working hours. He shall Not be under the influence of any intoxicating drink or drug during the course of his duty,
- 46 A teacher shall not smoke in the classroom during working hours or in any place within the campus of the institution/university,

47 A teacher shall not except in accordance with any general or special order of the University or the Institution, as the case may be, or in the performance in good faith or duties assigned to him /her divulge or communicate directly any official document or other information whatsoever to any teacher or to any other person to whom he /she is not authorized to divulge or communicate such documents or information. A teacher shall not divulge privileged or classified information or document to any person or body that is not entitled to have access to such information or document.

48 A teacher shall not misappropriate institution's property, or commit acts of theft, fraud or embezzlement of funds.

49 A teacher shall submit report of the project/activity under taken by him along with statement of accounts (with all vouchers) to the sponsoring agency within a stipulated time,

50 A teacher shall not obstruct staff of the institution from performing their lawful duties and indulging in any sort of agitation to coerce or embarrass institution authorities/ university,

51 A teacher shall not take active part in politics so as to cause interference in the discharge of his duties not shall be in any manner associate himself with any movement or organization which is or tends directly or indirectly, to be subversive of law and order or the interest of the institution/ University education. But a teacher can become, or continue to be, a member of any literary, scientific or professional organizations,

52 A teacher shall not without previous intimation to the Vice-Chancellor or the Management of the Institution as the case may be, stand for election or accept nomination to any local body, legislature of the State or Parliament. Nor shall he /she in any manner force his /her subordinates of his /her students against their will for the canvassing of his/her election. A teacher shall before seeking election or accepting nomination as aforesaid give an undertaking to the University or the Institution, as the case may be, that in the event of his /her being elected or nominated he /she shall, if so, required by the University or the Institution, remain on leave with or without pay

as may be admissible to him/her under the rules for the period he/she remains a member of such local body, Legislature or Parliament. The University or the Institution, as the case may be direct a teacher who has been elected or nominated to any local body, Legislature or Parliament to apply for leave for the whole or part of the period and the teacher shall comply accordingly; provided that the granting of any leave to a teacher nominated to any local body, Legislature or Parliament shall not prejudice his /her right to promotion, increments or other benefits, if any, to which he /she would have been entitled had he /she not proceeded on leave.

53 A teacher shall not contest any election of Banks/Societies/Sports or Socio-Cultural Associations without previous intimation to the Head of the institution/Management/Universty,

54 A teacher shall not approach court of law regarding any matter related with his service/employment without exhausting available remedies and without giving proper intimation to the Head/Management/University,

55 A teacher shall not misuse or carelessly use amenities provided to him/her by the University or the Institution to facilitate the discharge of his /her duties. A teacher shall not make use of the resources and/or facilities of the institution/university/management for personal, commercial, political or villainous purposes

56 A teacher has academic freedom which entitles him to criticise ideas and mehods but he shall not defame others,

57 A teacher shall not rudely and aggressively behave persistently with other staff members and students.

58 A teacher who supervises other staff have special responsibility to treat their staff fairly and honestly, He shall make available development and training opportuniries without patronage, favouratism, or unfair discrimination.

59 A teacher shall not participate in decisions to the appointment of a relative or a family member.

60 A teacher shall not accept or permit any members of his family or any other person acting on his behalf to accept any gift or pecuniary advantage from any student or his parent/guardian or any person with

- whom he has come into contract by virtue of his position in the institution, in order to do any kind of favour to the student/any person,
- 61 A teacher shall take paid outside consultative work only in accordance with institution/university's policy and guidelines and it should not interfere with the performance of the teacher's teaching, research and administrative duties.
- 62 A teacher shall not join or continue to be a member of an association the objects and activities of which are prejudicial to the interest of the Institution/University as the case may be, or the sovereignty and integrity of India or public order or morality. Provided that a teacher may become a member of the Association of teachers as may be approved by the University according to rules.
- 63 A teacher shall not give unauthorized interviews or releases to electronic and print media. He shall not use the electroic/print media with malafide intention of defaming the institution/university,
- 64 A teacher shall not in any radio broadcast or in any document published anonymously or in his own name person or in any communication to the press or in the name of any other any public utterance make any statement or express an opinion.
- (i) Which is in the nature of character assassination, reflection on the personal life of his superiors/colleagues,
 - (ii) Which is in the nature of criticism of individual as destined from policy decision.

Provided that nothing in this rule shall apply to any statement made or views expressed by a teacher in his official capacity or in the due performance of the duties assigned to him on academic matters.

- 65 A teacher shall not, except with the previous sanction of the Vice-Chancellor or the authorities of the institution, as the case may be engaged directly or indirectly in any trade or business or under any other employment.
- 66 A teacher shall not bring or attempt any influence to bear upon any question in respect of matters pertaining to his service.
- 67 A teacher shall not involve himself/herself in any act that is likely to bring the teaching profession into disrepute. ii. It shall therefore be

the responsibility of every teacher to preserve the dignity and honour of his profession and also maintain his/her own dignity, honour and integrity.

68 Notwithstanding anything herein before contained, bona fide criticism or expression of opinion by any teacher shall not constitute misconduct.

Misconduct - Failure to conform to the above mentioned Rule/s shall be construed as misconduct,

The enforcement of the Code is the responsibility of the appointing/disciplinary authority..The violation of the code of conduct invites disciplinary action for which detailed procedure and penalties need to be prescribed.The magnitude or seriousness may not be the same in all the cases.Hence the cases of violation or non-observance shall have to be dealt with at different levels and in different ways in accordance with the nature of violation.

Creating Awareness-to begin with, code should be translated into Marathi and Hindi and circulated widely amongst the teachers, It should be uploaded on the websites of university and affiliated colleges.The Academic Staff College should include the code in the curriculum of orientation and refresher programs.At the time of initial appointment a teacher should be provided a copy of the code of professional ethics and a copy of a code of conduct for perusal and a under taking should be taken from him/her that he/she would always strive to observe the Code in letter and spirit.

शाळेच्या शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गाचे कामाचे व उपस्थितीचे तास हे त्याच्यापैकी लिपीकवर्गीय कर्मचारीवर्ग व प्रयोगशाळा सहाय्यक इत्यादींच्या बाबतीत प्रत्येक आठवड्याला ३८.३ तास (भोजन सुटी आणि चपराशी, हमाल इत्यादींसारख्या निम्न श्रेणी कर्मचारीवर्गाच्या बाबतीत प्रत्येक आठवड्याला ५० भोजन सुटी धरून) असतील.

टीप.—रात्र शाळेतील शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गाच्या प्रत्येक प्रवर्गाचे कामाचे तास व उपस्थिती दिवस शाळेतील प्रवर्गातील शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गासाठी विनिर्दिष्ट केलेल्या तासांच्या निम्मे असतील.

२२. कामे व शिस्तविषयक संहिता.—(१) मुख्याध्यापक, उपमुख्याध्यापक, पर्यवेक्षक, शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्ग (लिपीक) यांची कामे अनुसूची "अ" मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे असतील.

(२) सर्व शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना पुढील शिस्तविषयक संहितेचे पालन करावे लागेल —

(अ) कर्मचाऱ्याने राजकीय कारणावरून किंवा वंश, धर्म, जात, भाषा अथवा लिंग-भेद या कारणांवरून किंवा स्वैरपणे किंवा व्यक्तिगत स्वरूपाच्या कारणांवरून भेदाभेद न करता सर्व विद्यार्थ्यांना समान वागणूक दिली पाहिजे आणि त्यांना इतर विद्यार्थ्यांविरुद्ध किंवा इतर कर्मचाऱ्यांविरुद्ध किंवा शाळेच्या प्रशासनाविरुद्ध चिथावणी देण्यापासून परावृत्त असले पाहिजे.

(ब) तात्त्विक विचारांच्या किंवा अभिव्यक्तिच्या स्वातंत्र्याचा वापर करताना शिक्षकांनी शाळेच्या सवलतीचा गैरवापर करता कामा नये.

(क) कर्मचाऱ्याने संस्थेच्या किंवा व्यवस्थापनाच्या साधन संपत्तीचा किंवा सवलतीचा त्याच्या वैयक्तिक वापरासाठी किंवा वाणिज्यिक, राजकीय किंवा धार्मिक प्रयोजनांसाठी वापर करता कामा नये.

(ड) विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन करताना शिक्षकाने निःपक्षपाती रहावे आणि हेतुतः वाजवीपेक्षा जादा गुण किंवा कमी गुण देऊ नयेत किंवा कोणत्याही कारणावरून विद्यार्थ्यांना सुडबुद्धीने वागवू नये.

(ई) नियम २३ मध्ये अन्यथा तरतूद करण्यात आली असेल ते खेरीज करून एरव्ही शिक्षकाने कोणतेही खाजगी शिकवणीचे वर्ग चालवू नयेत किंवा तेथे नोकरीत राहू नये अथवा धंद्याईक तत्त्वावर खाजगी शिकवणी घेऊ नये.

(फ) मोठ्या सुटीत किंवा रजेच्या कालावधीत आपल्या पत्त्यात कोणताही बदल झाला असल्यास, असा पत्त्यातील बदल कर्मचाऱ्याने प्रकरणपरत्वे, मुख्याध्यापक, मुख्य कार्यकारी अधिकारी किंवा अध्यक्ष यास कळविला पाहिजे.

(ग) तो ज्या शाळेत पूर्ण वेळ तत्त्वावर नोकरीत असेल त्या शाळेच्या प्राधिकाऱ्याकडून लेखी पूर्वपरवानगी मिळविल्याशिवाय, पूर्णवेळ शिक्षकांनी वेतनावर किंवा कोणत्याही मोबदल्याकरिता दुसऱ्या शैक्षणिक, सांस्कृतिक किंवा साहित्यिक संस्थेत अशकालिक नोकरी स्वीकारू नये. तथापि, असे काम खाजगी शिकवण्याधरून दिवसाला दोन तासाइतकेच मर्यादित असेल. रात्रीच्या शाळेत काम करण्यास इच्छूक असलेल्या शिक्षकेत्तर पूर्णकालिक कर्मचाऱ्यांच्याबाबतीत, त्याला रात्रीच्या शाळेच्या कामकाजाचा संपूर्ण वेळ काम करण्याची परवानगी देण्यात येईल.

(ह) पुरुष व महिला कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांच्याबरोबरचे कर्मचाऱ्याचे वर्तन विनयशील असले पाहिजे.

(आय) कर्मचाऱ्याने —

(एक) तो त्या त्या वेळी ज्या क्षेत्रात असेल त्या क्षेत्रात अमलात असलेल्या मादक पेये व औषधद्रव्ये यांच्या संबंधातील कोणत्याही कायद्याचे काटेकोरपणे पालन केले पाहिजे;

(दोन) कामावर हजर असतांना कोणतेही मादक पेय किंवा औषधीद्रव्ये सेवन करता कामा नये किंवा मादक पेये किंवा औषधीद्रव्ये यांच्या अंमलाखाली असता कामा नये; आणि अशा प्रकारचे पेय किंवा औषधीद्रव्ये यांच्या अंमलामुळे कोणत्याही प्रकारे आपल्या कर्तव्य पालनावर परिणाम होणार नाही याची यांग्य ती काळजी घेतली पाहिजे;

(तीन) कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाणी कोणत्याही मादक पेयाचा किंवा औषधीद्रव्याचा वापर करण्यापासून अलिप्त राहिले पाहिजे;

(चार) मद्य घेतलेल्या अवस्थेत कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाणी वावरता कामा नये.

(पाच) आपल्या वर्तनावर ताबा ठेवणे शक्य होणार नाही अशा प्रकारे मादक पेय किंवा औषधीद्रव्ये यांचा अतिरिक्त वापर करता कामा नये.

स्पष्टीकरण—या नियमाच्या प्रयोजनासाठी "सार्वजनिक जागा" म्हणजे जेथे जनतेला पैसे भरून किंवा अन्यथा प्रवेश देण्यात आलेला असतो किंवा दिला जातो अशी कोणतीही जागा किंवा परिसर (वाहनासह).

(३) पोट-नियम (२) मध्ये नमूद केलेल्या आचारसंहितेच्या कोणत्याही नियमाचे अनुपालन करण्यात कसूर केल्यास, ती बाब निष्काळजीपणाची किंवा गैरवर्तनाची किंवा या दोन्ही प्रकारची असल्याचे मानण्यात येईल.

२३. खाजगी शिकवणी—(१) **पूर्णकालिक शिक्षकवर्ग**—(अ) कामाच्या पुढील बाबी वगळता, मुख्याध्यापकांना पारिश्रमिकासह व खाजगी शिकवण्या किंवा कोणतेही अंशकालिक काम हाती घेता येणार नाही —

(एक) (विद्यापीठाच्या संमतीने) स्नातकोत्तर सशोधनासाठी मागदर्शक म्हणून काम करणे.

(दोन) महाविद्यालयात किंवा विद्यापीठाच्या स्नातकोत्तर विभागात अंशकालिक अधिव्याख्याता म्हणून काम करणे;

(तीन) ज्यामुळे त्याच्या नित्याच्या कामात व्यत्यय येत नाही असे आणि जे व्यवस्थापक वर्गाच्या लेखी पूर्व परवानगीनेच हाती घेण्यात येईल असे किरकोळ स्वरूपाचे अन्य कोणतेही शैक्षणिक कार्य.

(ब) शिक्षकाला दिवसाकाठी दोन तासापेक्षा अधिक वेळ खाजगी शिकवणी करता येणार नाही किंवा दिवसातील शिकवणीच्या संपूर्ण कालावधीत पाचपेक्षा अधिक विद्यार्थ्यांना शिकवता येणार नाही. "पाच विद्यार्थी" या शब्दप्रयोगात विद्यार्थ्यांचे गट असा अर्थ अभिप्रेत नसून, तेच पाच विद्यार्थी असे अभिप्रेत आहे. रात्र शाळांमधून काम करणारे दिवस-शाळांचे शिक्षक, त्यांनी खाजगी शिकवण्या घेतलेल्या नसतील तर, या नियमात नमूद केल्याप्रमाणे दोन तासाएवजी रात्र-शाळांमध्ये पूर्ण वेळ काम करू शकतील.

(क) माध्यमिक शाळा किंवा कोणतेही अन्य परीक्षा मंडळ यांच्या अंतर्गत किंवा बहिःस्थ परीक्षेसाठी विद्यार्थ्यांची तयारी करून घेण्याकरिता कोणत्याही खास शिक्षण वर्गाशी शिक्षकाला प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे संबंध ठेवता येणार नाही. अंतर्गत किंवा बहिःस्थ परीक्षेसाठी एखाद्या शिक्षकाकडून खाजगी शिकवणी घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या ज्यावेळी पाचपेक्षा अधिक होईल त्यावेळी तो खास शिक्षण वर्ग असल्याचे मानण्यात येईल.

(ड) व्यवस्थापक वर्गाच्या पूर्वसंमतीने पारिश्रमिकासह अभ्यासक्रमविषयक व अभ्यासेतर कार्यक्रमाचे वर्ग चालविण्यासाठी शिक्षकाने व्यतित केलेला कालावधी खाजगी शिकवणीच्या अनुज्ञेय असलेल्या दोन तासांच्या कालमर्यादेतून वजा करण्यात येईल.

(२) **अंशकालिक शिक्षकवर्ग**—(अ) अंशकालिक शिक्षकाने एका किंवा अधिक शाळांमध्ये शिकवण्यासाठी व्यतित केलेल्या तासांची तसेच त्याने शिकवण्यामध्ये व्यतित केलेल्या तासांची एकूण संख्या ही, पूर्णवेळ शिक्षकाने शाळेत शिकवण्यासाठी व्यतित केलेल्या तासांची संख्या अधिक पूर्णवेळ शिक्षकाने खाजगी शिकवणी घेण्यासाठी अनुज्ञेय असलेल्या तासांची संख्या यापेक्षा अधिक असता कामा नये.

(ब) अंशकालिक शिक्षकाने कोणतेही शिकवणीचे काम घेण्यापूर्वी शाळा प्रमुखाला त्याबाबत कळवले पाहिजे.

शाळेच्या शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गाचे कामाचे व उपस्थितीचे तास हे त्यांच्यापैकी लिपीकवर्गीय कर्मचारीवर्ग, प्रयोगशाळा सहाय्यक इत्यादींच्या बाबतीत प्रत्येक आठवड्याला ३८.३ तास (मोजन सुटी व रजेचे वचपराशी, हमाल इत्यादीसारख्या निम्न श्रेणी कर्मचारीवर्गाच्या बाबतीत प्रत्येक आठवड्याला ५० तास सुटी धरून) असतील.

२१.—रात्र शाळेतील शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गाच्या प्रत्येक प्रवर्गाचे कामाचे तास व उपस्थिती दिवस शाळेतील प्रवर्गातील शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्गासाठी विनिर्दिष्ट केलेल्या तासांच्या निम्मे असतील.

२२. कामे व शिस्तविषयक संहिता.—(१) मुख्याध्यापक, उपमुख्याध्यापक, पर्यवेक्षक, शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचारीवर्ग (लिपीक) यांची कामे अनुसूची "अ" मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे असतील.

(२) सर्व शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना पुढील शिस्तविषयक संहितेचे पालन करावे लागेल —

(अ) कर्मचाऱ्याने राजकीय कारणावरून किंवा वंश, धर्म, जात, भाषा अथवा लिंग-भेद या कारणावरून किंवा स्वैरपणे किंवा व्यक्तिगत स्वरूपाच्या कारणावरून भेदाभेद न करता सर्व विद्यार्थ्यांना समान वागणूक दिली पाहिजे आणि त्यांना इतर विद्यार्थ्यांविरुद्ध किंवा इतर कर्मचाऱ्यांविरुद्ध किंवा शाळेच्या प्रशासनाविरुद्ध चिथावणी देण्यापासून परावृत्त असले पाहिजे.

(ब) तात्त्विक विचारांच्या किंवा अभिव्यक्तिच्या स्वातंत्र्याचा वापर करताना शिक्षकांनी शाळेच्या सवलतीचा गैरवापर करता कामा नये.

(क) कर्मचाऱ्याने संस्थेच्या किंवा व्यवस्थापनाच्या साधन संपत्तीचा किंवा सवलतीचा त्याच्या वैयक्तिक वापरासाठी किंवा वाणिज्यिक, राजकीय किंवा धार्मिक प्रयोजनांसाठी वापर करता कामा नये.

(ड) विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन करताना शिक्षकाने निःपक्षपाती रहावे आणि हेतुतः वाजवीपेक्षा जादा गुण किंवा कमी गुण देऊ नयेत किंवा कोणत्याही कारणावरून विद्यार्थ्यांना सुडबुद्धीने वागवू नये.

(ई) नियम २३ मध्ये अन्यथा तरतूद करण्यात आली असेल ते खेरीज करून एरव्ही शिक्षकाने कोणतेही खाजगी शिकवणीचे वर्ग घालवू नयेत किंवा तेथे नोकरीत राहू नये अथवा धंदेवाईक तत्त्वावर खाजगी शिकवणी घेऊ नये.

(फ) मोठ्या सुटीत किंवा रजेच्या कालावधीत आपल्या पत्त्यात कोणताही बदल झाला असल्यास, असा पत्त्यातील बदल कर्मचाऱ्याने प्रकरणपरत्वे, मुख्याध्यापक, मुख्य कार्यकारी अधिकारी किंवा अध्यक्ष यास कळविला पाहिजे.

(ग) तो ज्या शाळेत पूर्ण वेळ तत्त्वावर नोकरीत असेल त्या शाळेच्या प्राधिकाऱ्याकडून लेखी पूर्वपरवानगी मिळविल्याशिवाय, पूर्णवेळ शिक्षकांनी वेतनावर किंवा कोणत्याही मोबदल्याकरिता दुसऱ्या शैक्षणिक, सांस्कृतिक किंवा साहित्यिक संस्थेत अंशकालिक नोकरी स्वीकारू नये. तथापि, असे काम खाजगी शिकवण्याधरून दिवसाला दोन तासांहतकेच मर्यादित असेल. रात्रीच्या शाळेत काम करण्यास इच्छुक असलेल्या शिक्षकेत्तर पूर्णकालिक कर्मचाऱ्यांच्याबाबतीत, त्यांना रात्रीच्या शाळेच्या कामकाजाचा संपूर्ण वेळ काम करण्याची परवानगी देण्यात येईल.

(ह) पुरुष व महिला कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांच्याबरोबरचे कर्मचाऱ्याचे वर्तन विनयशील असले पाहिजे,

(आय) कर्मचाऱ्याने —

(एक) तो त्या त्या वेळी ज्या क्षेत्रात असेल त्या क्षेत्रात अंमलात असलेल्या मादक पेये व औषधद्रव्ये यांच्या संबंधातील कोणत्याही कायद्याचे काटेकोरपणे पालन केले पाहिजे,

(दोन) कामावर हजर असतांना कोणतेही मादक पेय किंवा औषधीद्रव्ये सेवन करता कामा नये किंवा मादक पेये किंवा औषधीद्रव्ये यांच्या अंमलाखाली असता कामा नये. आणि अशा प्रकारचे पेय किंवा औषधीद्रव्ये यांच्या अंमलामुळे कोणत्याही प्रकारे आपल्या कर्तव्य पालनावर परिणाम होणार नाही याची यांग्य ती काळजी घेतली पाहिजे;

(तीन) कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाणी कोणत्याही मादक पेयाचा किंवा औषधीद्रव्याचा वापर करण्यापासून अलिप्त राहिले पाहिजे;

(चार) मद्य घेतलेल्या अवस्थेत कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाणी वावरता कामा नये.

(पाच) आपल्या वर्तनावर ताबा ठेवणे शक्य होणार नाही अशा प्रकारे मादक पेय किंवा औषधीद्रव्ये याचा अतिरिक्त वापर करता कामा नये.

स्पष्टीकरण—या नियमाच्या प्रयोजनासाठी "सार्वजनिक जागा" म्हणजे जेथे जनतेला पैसे भरून किंवा अन्यथा प्रवेश देण्यात आलेला असतो किंवा दिला जातो अशी कोणतीही जागा किंवा परिसर (वाहनासह).

(३) पोट-नियम (२) मध्ये नमूद केलेल्या आचारसंहितेच्या कोणत्याही नियमाचे अनुपालन करण्यात कसूर केल्यास, ती बाब निष्काळजीपणाची किंवा गैरवर्तनाची किंवा या दोन्ही प्रकारची असल्याचे मानण्यात येईल.

२३. **खाजगी शिकवणी**—(१) **पूर्णकालिक शिक्षकवर्ग**—(अ) कामाच्या पुढील बाबी वगळता, मुख्याध्यापकांना पारिश्रमिकासह व खाजगी शिकवण्या किंवा कोणतेही अंशकालिक काम हाती घेता येणार नाही —

(एक) (विद्यापीठाच्या समतीने) स्नातकोत्तर सशाधनासाठी मार्गदर्शक म्हणून काम करणे.

(दोन) महाविद्यालयात किंवा विद्यापीठाच्या स्नातकोत्तर विभागात अंशकालिक अधिव्याख्याता म्हणून काम करणे;

(तीन) ज्यामुळे त्याच्या नित्याच्या कामात व्यत्यय येत नाही असे आणि जे व्यवस्थापक वर्गाच्या लेखी पूर्व परवानगीनेच हाती घेण्यात येईल असे किरकोळ स्वरूपाचे अन्य कोणतेही शैक्षणिक कार्य.

(ब) शिक्षकाला दिवसाकाठी दोन तासापेक्षा अधिक वेळ खाजगी शिकवणी करता येणार नाही किंवा दिवसातील शिकवणीच्या संपूर्ण कालावधीत पाचपेक्षा अधिक विद्यार्थ्यांना शिकवता येणार नाही. "पाच विद्यार्थी" या शब्दप्रयोगात विद्यार्थ्यांचे गट असा अर्थ अभिप्रेत नसून, तेच पाच विद्यार्थी असे अभिप्रेत आहे. रात्र शाळांमधून काम करणारे दिवस-शाळांचे शिक्षक, त्यांनी खाजगी शिकवण्या घेतलेल्या नसतील तर, या नियमात नमूद केल्याप्रमाणे दोन तासाऐवजी रात्र-शाळांमध्ये पूर्ण वेळ काम करू शकतील.

(क) माध्यमिक शाळा किंवा कोणतेही अन्य परीक्षा मंडळ यांच्या अंतर्गत किंवा बहिःस्थ परीक्षांसाठी विद्यार्थ्यांची तयारी करून घेण्याकरिता कोणत्याही खास शिक्षण वर्गाशी शिक्षकाला प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे संबंध ठेवता येणार नाही. अंतर्गत किंवा बहिःस्थ परीक्षांसाठी एखाद्या शिक्षकाकडून खाजगी शिकवणी घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या ज्यावेळी पाचपेक्षा अधिक होईल त्यावेळी तो खास शिक्षण वर्ग असल्याचे मानण्यात येईल.

(ड) व्यवस्थापक वर्गाच्या पूर्वसंमतीने पारिश्रमिकासह अभ्यासक्रमविषयक व अभ्यासेतर कार्यक्रमाचे वर्ग चालविण्यासाठी शिक्षकाने व्यतित केलेला कालावधी खाजगी शिकवणीच्या अनुज्ञेय असलेल्या दोन तासांच्या कालमर्यादेतून वजा करण्यात येईल.

(२) **अंशकालिक शिक्षकवर्ग**—(अ) अंशकालिक शिक्षकाने एका किंवा अधिक शाळांमध्ये शिकवण्यासाठी व्यतीत केलेल्या तासांची तसेच त्याने शिकवण्यामध्ये व्यतीत केलेल्या तासांची एकूण संख्या ही, पूर्णवेळ शिक्षकाने शाळेत शिकवण्यासाठी व्यतीत केलेल्या तासांची संख्या अधिक पूर्णवेळ शिक्षकाने खाजगी शिकवणी घेण्यासाठी अनुज्ञेय असलेल्या तासांची संख्या यापेक्षा अधिक असता कामा नये.

(ब) अंशकालिक शिक्षकाने कोणतेही शिकवणीचे काम घेण्यापूर्वी शाळा प्रमुखाला त्याबाबत कळवले पाहिजे.